VAR MĀCĪTIES MĀKU STRĀDĀT

Ja Latvijas PSR Nopelniem bagātais kultūras darbinieks Jānis Niedre būtu uzrakstījis tikai tos stāstus, kuri apkopoti krājumā «Ķeceris Latgalē» (pirmoreiz izdots 1932. gadā, atkārtoti 1940. gadā), arī tad viņa vārds būtu rodams apcerējumos par mūsu literatūras vēsturi. Jo šis krājums, būdams pirmais nozīmīgākais viņa darbs, reizē ir arī patiess Latgales spogulis. Spogulis, kurā lūkojoties preti nevērsies tikai zilās ezeru acis un sirdi nepriecēs dabas skaistums vien. Tas ir spogulis, kurā novads un tā ļaudis, nabadzības un apspiestības nomocīti, redzami bez izskaistinājuma.

Bet viņam pieder arī stāstu krājumi «Piecu korpusu kamerās», «Divos krastos», «Laimīga diena» ... Romāni «Puškānu sala», «Kāpjoši ūdeņi», «Aiz loga aug dadzis», «Ne jau katram uztic visgrūtāko» ... Un, protams, plašais sacerējums par Pēteri Stučku — romāni «Katrs ar savu laimi dzimst», «Saliņa bangojošā okeānā», «Es biju, esmu, būšu drīz». Šī trilogija radusies, balstoties uz ārkārtīgi rūpīgu faktu izpēti, nopietnu sava romāna varoņa cīņām bagātās dzīves izpēti. Tāpēc arī lappusēm tāds skaudrums, tiešamība, ticamība. Tāpēc arī Pētera Stučkas tēls tik kolorīts. 1972. gadā šī trilogija saņēma Latvijas PSR Valsts prēmiju.

Pāršķirstot rakstnieka Jāņa Niedres biogrāfijas lappuses, nedrīkst nepamanīt viņa lielo ieguldījumu latviešu folkloras un literatūras vēstures pētīšanā un saglabāšanā. To sekmējis darbs gan Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Folkloras institūtā, gan Latvijas Valsts universitātē, kur Jānis Niedre lasīja latviešu literatūras vēstures, folkloristikas un etnogrāfijas kursus. Jānis Niedre ir sarakstījis zinātniskus darbus par latviešu literatūru un folkloru, sakārtojis latviešu tautas pasaku, sakāmvārdu un parunu izlases, veidojis L. Laicena, P. Rozīša, Zeiboltu Jēkaba un citu autoru kopotus rakstus un izlases. Pie viņa nopelniem pieskaitāms tas, ka ar mūsu tautas garamantām varējuši iepazīties arī citu tautu lasītāji. — Jānis Niedre rūpējies, lai latviešu tautas pasakas iznāktu krievu valodā, un šiem krājumiem rakstījis priekšvārdus.

* * *

Ar Jāņa Niedres vārdu nesaraujami saistīta Latvijas Padomju Rakstnieku savienības izveidošanās (1940. gadā) — viņš bija Rakstnieku savienības organizācijas komitejas priekšsēdētājs un pirmais tās valdes sekretārs.

1940. gada 26. oktobrī notiek Rakstnieku savienības atklāšanas sēde, kurā Jānis Niedre nolasa «Padomju Latvijas rakstnieku deklarāciju». Tajā teikts: «Padomju cilvēku darbs, viņu augstā sociālistiskā morāle, nesatricināmā boļševistiskā izturētība, pakļaušanās komunisma idejai, t. i., padomju dzīve visā viņas daudzveidībā, rakstniekam spilgti jāatspoguļo savos darbos.»

1941. gada 14. martā, pirmajā Rakstnieku savienības biedru pilnsapulcē, referējot par savienības darbu, Jānis Niedre saka:

«Mūsu šī vakara sapulce — pirmā Rakstnieku savienības biedru sapulce — ir paredzēta svarīgā gadījumā. Šodien Orgkomiteja ar Centrālās Komitejas Biroja lēmumu ir nozīmējusi pirmās mūsu rakstnieku, t. i., Padomju Latvijas konferences sanākšanās laiku. (..) Pirms šīs konferences mums ir, pirmkārt, jāpārvērtē viss mūsu līdzšinējais darbs, jānobeidz organizēšanās pasāktās darbības sfērās un jāveic jau pilnīgi visi tie uzdevumi, kādus uzliek mums kā organizācijai Rakstnieku savienības noteikumi. (..)»

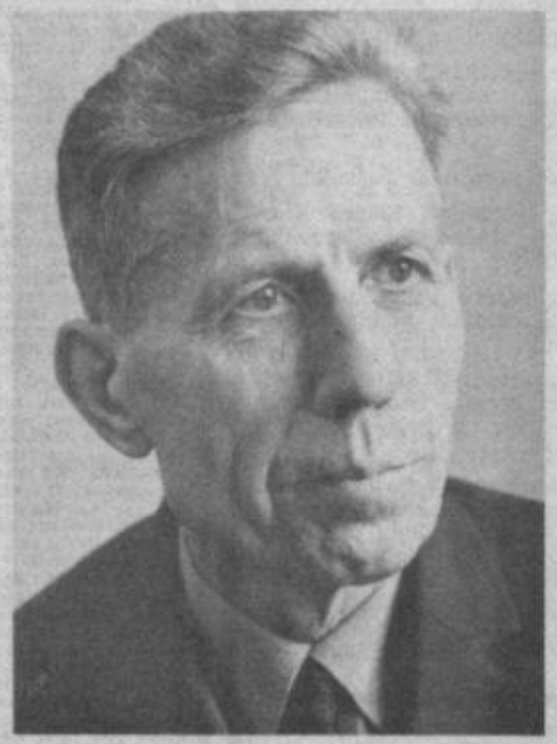

JĀNIM NIEDREM — 75

Žurnāls «Karogs» 1941. gada 6. numurā publicē J. Niedres rakstu «Latvijas Padomju rakstnieku veiktais darbs», kurā teikts:

«Padomju vara devusi latviešu rakstniekiem pirmo reizi latviešu literatūras pastāvēšanas laikā iespēju sasaukt darba konferenci. Šai konferencei jānovērtē latviešu tautas un viņas atsevišķo iecirkņu gadu simtu un desmitu gārā posmā atstātais literārais mantojums, jāiztirzā līdzšinējie Padomju Latvijas rakstnieku darbi, jāiezīmē turpmākie Padomju Latvijas literatūras attīstības ceļi.»

Bet 14. jūnijā darbu sāk Latvijas padomju rakstnieku I kongress. To ievadot, runā J. Niedre:

«Mēs uzstājamies kā vienots kolektīvs, bet noteikti uzsveram, ka organizatoriskā un mērķa vienība atļauj katram rakstniekam kā literāriskā žanrā, tā apdares daudzveidībā visplašāko mākslinieciskās radīšanas iespējamību. Mūsu savienība ir biedriska apvienība tādas literatūras radīšanai, kas patiesi atspoguļo tautas dzīvi, tās varoņīgo pagātni, šīsdienas cīņas un uzvaras.»

Kongresa otrajā dienā Jānis Niedre uzsver:

«Ticība latviešu rakstnieku kolektīvam ir liela, jo tas ir pierādījis savu izturību, pierādījis spējas orientēties visasākajos un sarežģītākajos apstākļos, un tas, ka mums ir tik liels, brāļīgs atbalsts visās pārējās sociālistiskajās republikās, dos mūsu kolektīvam neizsmeļamu spēku.»

1942. gada 13. jūnijā Maskavā notiek Rakstnieku savienības plēnums. Tā prezidijā ir Vilis Lācis, Andrejs Upīts un Jānis Niedre. Plēnumā runā J. Niedre un starp citu saka:

«Pirms gada mēs bijām jauni darbinieki Padomju Savienībā, jauni padomju rakstnieki, kultūras darbinieki. Tēvijas karā nav neviena ne veca, ne jauna, ir tikai viens kopējs kolektīvs, un pret šī kolektīva iecirkļiem sabiedrībai ir tikai viena prasība — patiesības un mākslas pilnvērtības prasība. Mēs esam izdarījuši lielu ieguldījumu. (..) Mēs esam spiesti veikt un veicam to pašu, ko veic krievu rakstnieki. Būtībā, nav starpības starp latviešu un krievu prozu un dzeju, ir tikai viena literatūra, katra savā valodā radīta.»

* * *

Kad tik darbīgam cilvēkam, kāds ir Jānis Niedre, apritējušas septiņdesmit piecas mūža gadskārtas, ir skaidrs, ka jebkurš mēģinājums pārstāstīt viņa biogrāfiju var dot tikai nelielu ieskatu patiešām bagātajā mūžā. Jo, kā Jāņa Niedres Rakstu pirmā sējuma ievadā saka dzejnieks Valdis Lukss, «droši vien viņš pats jau sācis aizmirst, kur kādreiz roka pielikta».

Citēsim viņa kolēģi Valdi Luksu vēl:

«Līdz Lielajam Tēvijas karam Jānis Niedre uz saviem pleciem iznes daudzus jo daudzus neparastus smagumus (Rakstnieku savienība, laikraksti, izdevniecība, biedrības, pienākumi LPSR Augstākajā Padomē, lekcijas utt.) .. Tas pats sākāms par kara un pēckara laiku. Bija jāvar arī tas, ko nevar. Kara laikā cīņa pret hitlieriešiem, pēckara laikā cīņa pret fašisma paliekām, pret buržuāzisko ideoloģiju, par sagrautās saimniecības atjaunošanu utt. Visās šais cīņās aktīvi un kaismīgi piedalās Jānis Niedre: literāros darbos, publicistiskos un zinātniskos rakstos, no Latvijā tikko noorganizētās Zinātņu akadēmijas institūta, LVU katedras, sanāksmēs un dažādos amatos. Un atkal es apskaužu viņa māku strādāt, viņa neiedomājamo sīkstumu, it īpaši kopš tā laika, kad viņu sagrābj un diendienā tirda slimības, kuru dēļ jāpamet daudzi darbi. Bet arī tad viņš paveic šķietami neiespējamo. Sīki jo sīki viņš pēta Pētera Stučkas cīņām bagāto dzīvi un uzraksta pazīstamo trilogiju, kas iegūst LPSR Valsts prēmiju. No Jāņa Niedres varētu mācīties māku strādāt un — būt neapmierinātiem ar jau padarīto.»

Materiālu apkopojusi
I. KĀRKLA

G. JANAISA foto

LATVIJAS PSR AUGSTĀKĀS PADOMES PREZIDIJĀ

Par panākumiem latviešu padomju literatūras attīstībā un sakarā ar septiņdesmit piekto dzimšanas dienu rakstnieks **J. Niedre** apbalvots ar Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija Goda rakstu.

LATINFORM